

INGEBOEKT

NIET VANZELFSPREKEND

Helga Van Loo & Peter Schoenaerts: *Niet Vanzelfsprekend. Een vervolgmethode Nederlands voor anderstaligen*. Leuven: Acco, 2003. [Leerboek, hulpboek (met ook Han Fraeters), video, twee cd's.]

Niet Vanzelfsprekend is een verzorgd en aantrekkelijk ogend vervolg op de in 1996 verschenen methode *Vanzelfsprekend* (Rita Devos & Han Fraters, Acco). Net als zijn voorganger wordt de doelgroep gevormd door hoogopgeleide volwassen anderstaligen en ook nu zijn de auteurs leerkrachten Nederlands met veel ervaring en een degelijke didactische achtergrond. *Vanzelfsprekend* is een methode geschikt voor richtgraad 1 en omvat twee subniveaus volgens de DVO-indeling voor moderne talen in het volwassenenonderwijs: 'breakthrough' (module 1.1) en 'waystage' (module 1.2). *Niet Vanzelfsprekend* bouwt hierop voort (voor CVO in te zetten voor modules 2.1-2.2) en brengt de student op een intermediair niveau. De methode kan echter onafhankelijk van *Vanzelfsprekend* gebruikt worden: ook studenten die een andere basismethode Nederlands gebruikten, kunnen probleemloos met *Niet Vanzelfsprekend* werken. In eerste instantie is *Niet Vanzelf-*

sprekend opgevat als een zelfstudiepakket voor de hoogopgeleide cursist, maar de makers geven ook aan hoe je deze methode in de klas zou kunnen gebruiken.

LEERBOEK

Het leerboek bestaat uit twaalf delen (hoofdstukken); elk deel behandelt een thema (geld, wonen, werk, studie, huishouden, kunst en cultuur, vrije tijd, reizen, gezondheid, relaties, natuur en leven in een ander land) en is opgebouwd uit drie lessen. Bovenaan iedere pagina staat een oranje of een grijs blokje. De oranje steunkleur duidt steeds op het aanbrengen van nieuw taalmateriaal; grijs is het signaal voor de inoefening van het taalmateriaal.

De behandelde thema's sluiten aan bij de contexten die door de DVO worden opgegeven in de eindtermen voor het

volwassenenonderwijs (zie <www.ond.vlaanderen.be>, klik op *Eindtermen* en *Volwassenenonderwijs*). Er is echter geen sprake van een één op één verhouding tussen een deel in *Niet Vanzelfsprekend* en een context binnen de eindtermen van de DVO (voor richtgraad 2 zijn dit 13 contexten die gespreid over de 4 modules van 120u telkens twee maal aan bod moeten komen, bv. contacten met officiële instanties; leefomstandigheden; afspraken en regelingen; logies en maaltijden; consumptie; communicatie op het werk).

Elk deel van het leerboek bevat dus drie lessen en terwijl een bepaalde les goed bij de ene context aansluit, vindt een andere les uit hetzelfde deel meer aansluiting bij een andere context. Nemen we als voorbeeld deel 8, 'Ga je eigen weg', met als overkoepelend thema 'reizen'. Les 1, 'Een hotelkamer reserveren', zou je kunnen onderbrengen bij de context 'afspraken en regelingen'; les 2, 'Geen weg terug' – over het toenemend aantal auto's op onze wegen en de daarbij horende files – kan dan weer aansluiten bij de context 'openbaar en privé-vervoer'; les 3, 'De wereld is van iedereen' – over reizigers die een actieve vakantie willen – past onder de context 'vrije tijd'.

In ieder geval komen in het boek veel verschillende en zinvolle thema's aan bod. De thema's zijn prima afgestemd op de interesses van volwassen, allochtone en geschoolde cursisten van dat niveau. Er werden veel authentieke teksten opgenomen, met een regelnummering indien het om aanbieden van nieuwe leerstof gaat, zodat verwijzen naar woorden/zinnen in de tekst erg makkelijk wordt.

In het leerboek is op de plaats van de authentieke teksten zelf geen bronvermel-

ding opgenomen. Die staat wel in een apart overzicht achteraan in het boek. Er zijn ook veel verschillende 'websteaks' opgenomen in deze bronindex. Hieruit blijkt een mooie verdeling tussen Vlaamse en Nederlandse bronnen. We vinden het echter wel jammer dat de bronvermelding niet op dezelfde pagina staat als de tekst. Stel dat een 'druver' iets uit het boek zou kopiëren, dan staat de bron van de authentieke tekst er niet bij en we mogen natuurlijk hopen dat die 'foutmarcheerder' melding maakt van *Niet Vanzelfsprekend*, al is dat in de gangbare onderwijspraktijk in het volwassenenonderwijs jammer genoeg lang niet *vanzelfsprekend*.

Natuurlijk zit er altijd een vergankelijk aspect aan werken met authentieke teksten (bv. 'Euthanasiewet nu officieel van kracht', *Spits*, 02.04.2002) en ook een uitgesproken cultureel aspect. Dat is een expliciet onderliggend principe geweest van de auteurs: 'Taal door cultuur en cultuur door taal'. Een aantal onderwerpen zal ongetwijfeld gevoelig liggen bij andere culturen: 'homoseksualiteit bij jongeren', 'holebi's', 'huisdieren',... Aan de lesgever om met de nodige doortastendheid in te schatten wat wel/niet kan bij zijn cursisten.

Er werden heel wat materialen opgenomen die zeker aanleiding kunnen geven tot geanimeerde 'culturele' gesprekken. Zo is er in deel 12, les 2, 'Mag dat?' (naar de rubriek 'Magda?' van Woestijnvis/VRT uit het programma 'Man bijt hond', 2001). Het is in Vlaanderen verboden om te zingen in een bus van het openbaar vervoer – we zijn benieuwd wat onze cursisten met Afrikaanse roots daarvan vinden –; je mag ook geen nieuwe kleren passen in het midden van een winkel tenzij je strandkleding draagt in plaats van ondergoed (???). Kortom, veel leuk en uitdagend materiaal, met veel knip-

ogen en humor. En dat weten we natuurlijk allemaal: eens kunnen lachen in de klas... het motiveert cursisten om te blijven komen.

Na vier delen volgt er een herhalingstest: er zijn dus drie summatieve toetsen opgenomen in het leerboek. Zo'n toets bestaat uit controle van de taalfuncties die aan bod kwamen, de woordenschat en grammatica. Verder is er een leesoefening en een luisteroefening.

In het leerboek wordt er aandacht besteed aan verschillende taalfuncties, onder andere manieren om antipathie of aversie, ergernis of boosheid uit te drukken – glad cultureel ijs? –; uitdrukken dat je iets nonsens vindt, iets helemaal niet goedvinden, absoluut niet accepteren; maar er is ook aandacht voor 'gewonere' onderwerpen zoals raad geven, iets of iemand omschrijven, iemand bedanken. Er zijn overzichtelijke kaders met voorbeelden van de taalfuncties opgenomen.

De grammaticale onderwerpen en overzichten zijn zeker relevant voor doelgroep en niveau. De regels worden in overzichtelijke schema's samengevat en men waagt zich voor het kiezen tussen 'hebben' of 'zijn' zelfs aan een algoritme (een soort stroomschema waarbij er stap na stap door de cursist beslissingen moeten genomen worden die uiteindelijk moeten resulteren in de keuze van het juiste hulpwerkwoord). Dat de cursisten hooggeschoold moeten zijn, blijkt ook weer hier: er wordt expliciet grammaticale terminologie gebruikt, er zijn oefeningen specifiek voor de grammatica. Toch wordt grammatica geen doel op zich: er wordt steeds vertrokken vanuit tekstmateriaal, vanuit betekenis.

Betekenis brengt ons ook bij de woordenschat. *Niet Vanzelfsprekend* zou aan de 2000 woorden die in het basisniveau aan

bod komen, nog een 1000-tal woorden toevoegen (cf. inventaris in het hulpboek). De nieuwe woordenschat krijgt in de tekst een rode kleur; als je deze tekst afdekt met een bijgevoegd rood plastiek kaartje worden de nieuwe woorden onzichtbaar. Zo zou je de woordenschat – naast de vele en ook originele woordenschat oefeningen – kunnen inoefenen. Het is een prima idee, maar we moesten wel soms vaststellen dat de contexten niet genoeg aanwijzingen bevatten om woorden bij het herlezen te kunnen invullen. Het lijkt ons dan ook zinvoller om eerst de woordenschat oefeningen te maken – die zorgvuldig van receptief naar productief werden opgebouwd – om tot slot nog eens naar de tekst te gaan en na te kijken in welke mate men dan 'productief' de woorden kan invullen.

HULPBOEK

Het hulpboek bevat o.a. een woordenlijst met goed 900 'ingangen'. We keken even na of de woorden die als nieuw worden aangedragen, binnen de 2000 woorden van het *Basiswoordenboek Nederlands* (P. De Kleijn & E. Nieuwborg, 1987) vallen of als surplus kunnen beschouwd worden. Uiteraard slechts steekproefsgewijs. We besteden hier wat aandacht aan omdat het uitzetten van een verantwoorde woordenschatlijst voor CVO's die zelf materialen aanmaken, geen sinecure is. Lesgevers weten immers hoe belangrijk woorden zijn, ze weten ook dat 'een woord vermelden en één keer uitleggen' niet hetzelfde is als een woord door de cursisten doen verwerven. Selectie en herhaling moeten dan ook zorgvuldig gebeuren.

Het was onze verwachting dat de nieuwe woorden in *Niet Vanzelfsprekend* niet in het basiswoordenboek zouden staan. We

gingen ervan uit dat de eerste 2000 woorden immers behandeld zouden zijn in *Vanzelfsprekend*. We selecteerden willekeurig 54 woorden: 32 woorden stonden niet in de lijst van het basiswoordenboek, 22 wel. In die zin zijn we ons beginnen afvragen welke criteria gebruikt werden voor het selecteren van de 900 lemma's. Daarover wordt weinig expliciete uitleg voorzien. Bij elk lemma wordt wel aangegeven in welk deel en in welke les het aan bod komt.

Naast de inventaris bevat het hulpboek ook de sleutel bij de oefeningen van de verschillende delen en van de summatieve toetsen. Ook de transcriptie van de soap is opgenomen. Dat maakt het mogelijk om stukjes dialoog te selecteren en met de klas bijvoorbeeld na te spelen nadat de tekst door de cursisten chronologisch gereconstrueerd werd. De transcriptie bij de authentieke fragmenten op de video of de cd staan eveneens in het hulpboek.

Tot slot een zeer beknopte handleiding voor de docent: voor het gebruik van de lesmethode wordt er naar het leerboek verwezen. Deze acht (!) pagina's bevatten achtergrondinformatie en een aantal tips om de leergang te gebruiken in de klas. We weten dat het uitgangspunt voor *Niet Vanzelfsprekend* niet in de eerste plaats klassikaal gebruik is, toch vinden we deze handleiding wel erg summier. Het is dan ook een opgave voor de lesgever om voor klassikaal verband zinvolle communicatieve en interactieve spreekoefeningen en schrijf oefeningen te koppelen aan het voorhanden zijnde materiaal.

VIDEO

De video bevat een soap en ook authentiek materiaal voor de oefeningen (bv. reportages van tv-programma's; de reportage over Nederlandse taallessen doet zeker niet alleen jou, maar ook je cursisten glimlachen). Bij de methode *Vanzelfsprekend* was er eveneens een soap en de belevenissen van de Italiaanse student Paolo Sanseverino waren bij veel allochtone cursisten hoogtepunten tijdens de NT2-lessen.

De soap wordt ingezet als intro op en als controle voor het begrip van een hoofdstuk. Het uitgangspunt van deze soap is origineel: we zitten in de 25ste eeuw en de meeste kinderen worden als ingenieur geboren. Het gaat slecht met taal, mensen hebben interesse in cijfers en niet in letters. Om de taal te redden, gaat een expeditie van drie personen in de 21ste eeuw taal verzamelen. Dit uitgangspunt biedt veel mogelijkheden, humor, focus op taal waarbij de cursisten samen met de expeditieleden op ontdekking gaan in de taal en in de gebruiken van de 21ste eeuw: afval sorteren, een rekening openen,...

Jammer genoeg vernemen we van nogal wat lesgevers die heel enthousiast waren over de soap bij *Vanzelfsprekend*, dat de soap bij *Niet Vanzelfsprekend* veel minder succes heeft. Dit heeft volgens hen te maken met het feit dat het concept misschien wel leuk is, maar erg ingewikkeld. Daardoor kan je veel minder dan bij *Vanzelfsprekend* fragmenten/stukken van de video los van de rest gebruiken en ben je verplicht de leerlijn vrij strikt te volgen. Ook hoorden we eerder negatieve geluiden over de schelle stem van één van de actrices, wat de cursisten ten dele doet afhaken. Jammer inderdaad, want er is wel bijzonder hard aan dit materiaal gewerkt en het bevat veel humor.

CD'S

Alle dialogen in het leerboek staan op de cd's en dat is belangrijk bij zelfstudie. Verder bevatten ze ook een aantal authentieke radiofragmenten. Ook oplossingen van sommige oefeningen staan op de cd en verder een liedje. In het boek worden drie oefeningen met muziek voorzien. Slechts één van de liedjes staat op de cd's wegens erg hoge auteursrechten op de twee andere.

GLBAAL OORDEEL

Net als *Vanzelfsprekend* is *Niet Vanzelfsprekend* een uitgesproken aanwinst voor de markt Nederlands aan Anderstaligen in Vlaanderen. Degelijk opgebouwd, gevarieerd, veel interessante onderwerpen, met gebruikmaking van belangrijke didactische principes zoals 'receptief voor productief'. Zoals reeds vermeld, zijn de auteurs lesgevers die beiden in de praktijk staan en dat uit zich op positieve wijze. Toch blijkt *Niet Vanzelfsprekend* niet het succes te hebben van zijn voorganger, wat ten dele te maken heeft met het nogal ingewikkelde concept. Lesgevers bij CVO's en in universitaire talencentra die het materiaal gebruiken, blijken globaal gezien toch tevreden tot heel tevreden over de methode en dat vinden wij terecht.

Aan de volledige methode hangt wel een behoorlijk prijskaartje: leerboek (45 €), hulp-

boek (24,50 €), dubbele cd (26,50 €) en video (26,50 €). Dat brengt ons op een totaalbedrag van 122,50 €. Zeker in grootstedelijke gebieden zijn heel wat cursisten niet kapitaalkrachtig om het leerboek individueel aan te schaffen.

Tot slot: de methode is gemaakt in Vlaanderen, maar de auteurs deden de moeite om over de grens naar de noorderburen te gaan kijken, bv. wat bedoelt een Nederlander met 'pinnen'?; Nederlanders ontkennen gierig te zijn; een artikelletje over Nederlands Limburg; Nederlanders die Vlaamse woningen kopen,... In ieder geval heeft men moeite gedaan om echt werk te maken van beide 'werelden' in dit boek. Ook de tussenstukjes met citaten van schrijvers en gedichtfragmenten of weetjes handelen over Nederland en Vlaanderen. Op de cd staan reportages uit Vlaamse en Nederlandse programma's en in de soap komen acteurs voor met een Noord-Nederlandse 'tongval'. Bravo! En nu maar hopen dat de Nederlanders op z'n minst de moeite zullen nemen om het boek te bekijken. Toen we Nederlandse NT2-collega's vroegen of zij misschien wel eens gebruik maakten van de Vlaamse leermiddelen *Vanzelfsprekend* en *Spreekrecht* moesten ze toegeven dat ze niet eens in hun winkels lagen. Ze kenden ze niet. Hoe zou dat toch komen? Wij stellen onze cursisten in ieder geval meer bloot aan onze noorderburen dan andersom. Terwijl de kwaliteit van *Niet Vanzelfsprekend* niet hoeft onder te doen voor gelijkaardig materiaal in Nederland.

Jes Leysen & Ann De Schryver
Universiteit Antwerpen, Campus Drie Eiken
Instituut voor Onderwijs- en
Informatiewetenschappen
Universiteitsplein 1, 2610 Wilrijk
jes.leysen@ua.ac.be
ann.deschrijver@ua.ac.be